

ЖИТТЯ І ШКОЛА, Ukrainian Cultural and Educational Periodical

Ч. 9-10 (79-80)

ЛИСТОПАД-ГРУДЕНЬ, 1963

РІК ІХ

ЗМІСТ "ЖИТТЯ І ШКОЛА":

Мгр. І Боднарук — За поширення Божого царства на землі	1
Т. Залеський — Один із способів відвертання загрози денаціоналізації нашої молоді	4
М. Лучка — Школа й література на службі молоді	5
Д-р Іван Франко — Як поводитися з дітьми?	7
Вячеслав Василевський — Кібернетика та виховання дитини	9
Ярослав Зорич — Як Пласт здійснює гасло: "Плекайте рідну мову!"	11
Наша пошта	15

ЗМІСТ "УЧИТЕЛЬСЬКОГО СЛОВА":

Л. Нечай — Лекції читання в першій класі	2
Д-р М. Л-а — Прозові твори Лесі Українки	5
Т. Пшевалінська — Зацікавлення учнів граматичним матеріалом	7
Б. Тарнавська — Спомин про Івана Франка	10
Любов Михайлів — Чар наших Різдвяних звичаїв	11
** * * Із оповідань Павла Алепського (Халебського) про Україну	14

**НЕ ЖДИТЬ НА ПРИГАДКУ — БУДЬ ЛАСКА ЩЕ СЬОГОДНІ ВИШЛИТЬ СВОЮ
ЗАЛЕГЛИСТЬ ЗА ЖУРНАЛ! — ДЯКУЄМО.**

АДМІНІСТРАЦІЯ.

"ЖИТТЯ І ШКОЛА" незалежний орган українського вчителства та батьків у вільному світі. Виходить щомісяця. Видавець д-р Василь Луців.

Річна передплата — \$4.00.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ :

Д-р В. Луців — відповідальний редактор

Д-р Й. Дачкевич — заступник редактора

М-р Н. Попіль — редактор методично-дидактичного відділу.

Адреса представництва на Канаду і друкарні:

"ZHYTTLIA I SHKOLA" — 286 Lisgar St. — Toronto 3, Ont., Canada.

Адреса Редакції і видавця:

"ZHYTTLIA I SHKOLA" — Dr. Wasyl Luciw — 58 Culloden Rd., Stamford, Conn., USA.

ПРЕДСТАВНИЦТВА "ЖИТТЯ І ШКОЛА":

КАНАДА:

Zhyttia i Shkola — 286 Lisgar St. Toronto 3, Ont., Canada

ARKA Book Store — 575 Queen St. W. — Toronto, Ont. — Tel.:EM 6-7061

НАШ ІНФОРМАТОР:

А Д В О К А Т И

С. В. ФРОЛЯК

80 Richmond St. W. — Suite 302

Tel.: EM 2-2585

Л. В. ЛИТВИН

575 Queen St. W. — EM 6-7040

Л І К А Р І

Д-р РОМАН ЦУРКОВСЬКИЙ

242 Runnymede Rd. — RO 6-6051

Д-р В. ДЕБЕРА

312 Bathurst St. — EM 4-8532

Д-р Г. ШИМАНСЬКИЙ

312 Bathurst St. — EM 6-3874

Д-р С. КУЧМЕНДА

West-End Medical Centre
2199 Bloor St. W. Toronto, Ont.

Д-р Е. ШКЛЯР

1334 King St. W. — LE 6-8997

SLAVIA LIBRARY — 58 Culloden Rd., Stamford, Conn., USA.

Повідомляємо громадянство Канади й Америки, що ми купуємо чи вимінюємо українські та інші слов'янські книжки й журнали видані до війни. Платимо найвищі ціни! Купуємо чи вимінюємо як поодинокі книжки так і цілі бібліотеки, потрібні для українознавчих студій та американських і канадських бібліотек.

ЖИТТЯ І ШКОЛА

ZHYTTIA I SHKOLA, Ukrainian Cultural and Educational Periodical

Ч. 9-10 (79-80)

ЛИСТОПАД-ГРУДЕНЬ, 1963

РІК ІХ

Мгр. І. Боднарук

За поширення Божого царства на землі

Кого з нас не зворушує образ Христа, окруженого дітьми, як Він їх пестить і благословить? Учні, бачивши втомленого Вчителя, не хотіли допустити до Нього побожних матерів, які привели своїх дітей і хотіли, щоб Христос їх поблагословив. А тоді Ісус сказав своїм учням: "Дозвольте дітям прийти до мене й не бороніть їм, бо їх є царство небесне".

Цими словами Христос зробив докір своїм учням за те, що вони не пускали дітей до Нього. Водночас Спаситель повчив учнів, як вони мають цінити дітей і дбати про них, бо "їх є царство небесне".

Чудова це картина й повна глибокого змісту. Вона має свою особливу вимову в нинішній добі, коли людство відвертається від Христа, а сьгоднішня цивілізація затроїла душу людини, відводить її від найвищого ідеалу та, замість поширювати Боже царство в суспільному й політичному житті, кидає людину в обійми Сатани й веде світ до загибелі. Сьогодні є аж надто багато людей, що не хочуть допустити дітей до Христа. Учні Христові робили це з любови й прив'язання до Вчителя, бо бачили, що Він був утомлений. А сьогодні люди не допускають людей до Христа з ненависти до Нього. Вони самі не вірять у Бога, тому не хочуть, щоб діти вірили в Нього. Сьогодні в деяких державах, які себе вважають християнськими, вже навіть дійшло до того, що з парламентів, шкіл і публічних будинків викинули хрест і молитву, забороняють учити релігії, а навіть згадувати про Бога.

Папа Лев XIII сказав: "Молодь це цвіт людства, надія кращого завтра; отже, виховувати молодь, це значить обновляти світ". А молодь буде тим кращою, чим основніше буде її релігійне виховання. Від ставлення людей до Бога, залежить доля народів і держав. Тому не може бути сумніву, що обов'язки супроти Бога важніші від усіх інших, отже, підготовка до їх виконання через релігійне виховання є найважливішою справою, яка мусить зайняти відповідне місце у виховній роботі.

Знаний французький безбожник Дідеро навчав свою донечку катехизму. Побачив це його приятель і дуже здивувався. А Дідеро сказав йому: "Якби я знав щось ліпше від катехизму, що допомогло б добре виховати мою донечку, то я радо дав би їй це до рук і навчив би її цього. Але, на жаль, я не знаю ліпшого виховного засобу, як релігія, і не знаю нічого, що могло б заступити катехизм у ділянці виховання".

Без глибокого релігійного виховання нема правдивого патріотизму. Це показала історія нашої еміграції. Тому національне виховання молоді мусить завжди йти в парі з релігійним вихованням. Релігійне виховання є заборолом проти деморалізації, злочинності й денационалізації. Тому грубо помиляються всі ті, що кажуть, нібито релігія не має нічого спільного з національним вихованням, що можна бути великим патріотом без релігії. Ціле виховання дітей молоді мусить бути пов'язане з релігією, її метою і її наказами. Для християнина ціле життя має бути культом Бога.

Релігійне виховання дитини треба зачинати від перших хвилин життя дитини, бо основи характеру закладаються ще в дитинстві, а релігійне виховання має рішальний вплив на вироблення характеру. Життєвий досвід показав, що роки 4-6 дитини найвідповідніші для релігійного виховання, тому батьки й виховники особливо на ті роки мусять звернути велику увагу. Про релігійне виховання дитини мусять подбати передусім батьки в хаті, а далі священик у церкві, учитель у школі, керівники молодечих організацій і всі ті, що мають вплив на молодь. Кузнею виховання є передусім родина й батьківська хата, а всі інші чинники, як Церква, школа й молодечі організації мають допомагати батькам.

Якщо хочемо, щоб праця над релігійним вихованням дітей дала овочі, мусить вона бути дбайливо сплянована й достосована до психіки дітей, їх віку, характеру й умового розвитку. У всяких релігійних практиках виховник мусить поступати розважно й не перевантажувати молоді, бо вона не любить занадто довгих молитов і богослужень. Найважливіше, щоб молодь мала добрий намір і щире бажання. Невеликі успіхи дасть наша праця, коли молодь виконуватиме релігійні практики тільки для людського ока. Йдеться про релігійність правдиву й здорову. Тому не є справжньою релігійністю так звана девоція, яка полягає на довгих молитвах, на довгим пересиджуванні в церкві, а дозволяє занедбувати обов'язки й переступати інші Божі заповіді. Справжня побожність мусить увійти глибоко в душу, охопити весь світ думок і почувань та виявити себе в житті гарними ділами християнської любови. Добрий виховник подбає, щоб релігійне виховання молоді не обмежувалося тільки до зовнішніх форм. Вивченн яомолитов і знання релігійних догм це тільки форма й теорія, які є необхідні, але вони не вистачають, щоб дитину підготувати до християнського життя. Якраз тому в сьгоднішньому світі є стільки лиха, що релігія не ввійшла в жили й кров суспільства, а релігійність буває часто сьгоднім звичайним лицемірством. Живемо в часах, коли безмежне лицемірство ив справах релігії стало своєрідним стилем життя. Навіть у тих країнах, де ще не викинено хреста й молитви із шклои, де ще в школах навчають релігії, релігія стала витертою монетою або тільки одягом "про свято". Релігійне виховання в тих країнах охоплює тільки одну якусь ділянку життя й тільки невеличку частину родин. А повинно воно просякати в кожную ділянку життя та промінювати не тільки в церкві й приватній хаті, але і в прилюдному та політичному житті.

Наслідки того бачимо щоднини на кожному кроці. Розпушта, деморалізація, злочинність малолітніх, гангстерство й бандитизм, масові розводи, брак авторитету батьків і старших людей — ось наслідки того, що люди не допускають сьгоднім дітей до Христа. Вже не говоримо про пекло, яке вороги Христа створили у великій частині Європи й Азії, де лю-

дину перетворено в дику тварину, а безбожницькі організації сіють страх у суспільстві й родинях.

До жахливого занепаду моралі в нинішній добі чимало причинилися натуралізм і раціоналізм, які пролізли в педагогіку і психологію та хочуть прояви релігійного життя міряти так само, як інші прояви людської психіки, відкидаючи зовсім надприродний чинник і забуваючи, що віра це не тільки предмет почувань, але й розуму. Сьогодні молодь у школі часто тільки на лекціях релігії чує про релігію, або тільки в хаті від батьків, якщо вони добрі й тямущі люди, а вже на годинах біології молодь чує протилежні, протирелігійні твердження. А як тільки вийде вона з хати, то вже справжня повіть антирелігійних вражень заливає її душу.

Проблема релігійно-морального виховання стає на наших очах у деяких країнах суспільною й політичною проблемою, як єдиний лік на моральний занепад суспільства. І тут уже не буде йти про одну тільки чи кілька ділянок життя. Вона стала перед людством у всій своїй наготі та мусить охопити цілість людських взаємовідносин. Люди вже зачинають чимраз дошкульніше розуміти, що релігійне виховання не тільки безпосередньо убагороднює молодь, не тільки влегшує батькам і виховникам працю над нею, але дає теж посередньо безцінні користі цілому суспільству й державі, бо воно підносить рівень родинного, суспільного, національного й політичного життя.

Відродити й оновити світ, який став сьогодні моральним багном і летить у пропасть, можна тільки на засадах Христової науки й через релігійне виховання молоді. Щоденна практика показує, що чим основніше релігійне виховання молоді, тим тривкіші підвалини країни й держави. Кращі уми світу здають собі уже справу з того. Недавно померший німецький учений світової слави проф. Плянк сказав до своїх студентів: "Вертаймося до Бога!" Люди, які стали сумлінням сьогоднішнього світу, що опинився над пропастю, вже зрозуміли, що визволення особистої й родинної моралі від поваги й санкції надприродної, релігійної, веде людство до загибелі. Ми були свідками того явища в передвоєнній Франції, де моральна анархія здеморалізувала була суспільство.

Релігійно-моральне, християнське виховання мусить лягти в основу праці батьків удома та вчителів у школі. Для нас воно особливо важне ще й тим, що стане зоборомом перед денаціоналізацією. Релігійне християнське виховання це підстава особистого добра й щастя кожної людини, бо з нього виростають усякі інші чесноти. Нашій Церкві на Рідних Землях та релігійному вихованню завдячуємо ту силу, що нам допомогла перетривати не одне народне горе. Воно нам допоможе пережити й теперішнє неціональне лихоліття та діждатися воскресіння. А щоб на нас не закінчилася історія нашої еміграції і щоб наші діти продовжували на чужині зачату нами працю, ми мусимо подбати про нашу зміну й прищепити дітям ті ідеали, що їх ми винесли з Рідної Землі. А серед них одним із перших є вірність нашій Церкві й тим святощам, що вели наш народ упродовж століть. Христос вклав на нас відповідальний обов'язок привести до Нього всіх українських дітей у діаспорі.

Чикаго, червень, 1963

Один із способів відвертання загрози денаціоналізації нашої молоді

Багато писалося на дану тему, але замало подавано практичних указівок-ліквітів на загрозову національну недугу. Через те майже непомітний вислід нашої боротьби з тією хворобою. Спробую й я приписати лікарство проти неї, хоча не знаю напевно чи те лікарство буде успішним. Уважаю важною реччю якнайчастіше притягати до нашої спільноти байдужу або й ту, що відпала від національного пня молодь. Яких же приман треба уживати, щоб її притягнути до національно свідомого гурта? В Канаді існує дві примани для молоді: забави й спорт. Ми мусимо з тим — по волі чи по неволі — числитися й це використовувати.

Застановімся над першою реччю, до якої молодь липне, як мухи до меду. Забави конче треба улаштувати для цієї молоді раз а то й двічі в місяці, щоб відтягнути молодь від чужого товариства, в якому вона дотепер перебувала. Забави повинні поволеньки притягати молодь у нашу національну сферу впливів. Якщо хочемо таку роль тим забавам надати, то програма забав мусить бути дуже чітко, мудро й обережно обдумана, щоб ніяка точка не показала зайвою. Розуміється, що головна точка програми — це модні танці. Між ті танці треба вставити й національні танці, виконані добре вишколеним українським ансамблем. Танки будуть переплітати: одна-дві деклямації, недовгі, патріотичного змісту, виголошені з темпераментом. Добре вишколений хор повинен теж відспівати зо дві патріотичні пісні або сольово. Центральною точкою буде тут палка, 10-15 хвилинна промова, про культ героїв із українського або чужого життя, картини з життя визначних оборонців віри, нації, свободи тощо.

Ті всі точки, а зокрема промова — виголошена чи відчитана — мусять бути дуже совісно опрацьовані і по мистецьки виконані, щоб зробили сильне враження навіть на збайдужілу людину, щоб вдерлася глибоко в серце. Її основно приготовлять особи до того покликані.

Національно-свідома молодь буде одягнена в народні стилеві строї, бо вони притягають навіть "ненароджених". Провід забави буде спочивати в дуже енергійних руках: в часі продукцій мусить бути тиша на залі, двері замкнені, заборонений вихід на балачки чи до буфету. Нехай продукції зацікавлять молодь та розбуджують у неї іскорки національних почувань. Батьки в часі забави повинні стриматися від курення; вони в сязочних строях, поважною поведінкою повинні надавати святочний настрій цілій імпрезі. На забаву, національно-свідома молодь притягне індеферентних товаришів даровими квитками. Можна б на залі улаштувати маленький кіоск із картками (поштівками) з українського життя, з книжками чи брошурами, по можності ілюстрованими. На залі повинен бути скромний, дешевий буфет. Забава триватиме 3-4 години пополудні або під вечір; можна її закінчити відспіванням національного славня.

Вступ на залю за дешевими квитками. Дохід, по покритті видатків та буфет призначити на чергову забаву, на фантову льотерію. Продукції виконує молодь. Забаву влаштовує комітет із учнів курсів українознавства,

Школа й література на службі молоді

Боротьба за вдосконалення нових машин, моторів, при допомозі яких людина опановує чимраз більші простори у вселенній, полонить уми професійних конструкторів і винахідників. Про нові досягнення в машинобудівництві пишуть газети й журнали. Нові моделі авт і літаків показують на телевізії. Шкільні фізичні кабінети в Америці й усюди в західних краях, вивінені в моделі й знаряддя, якими цікава молодь вчиться орудувати. Кожній цікавіший студент пробує конструувати якийсь модель літака, авта, телевізора, чи якогось іншого приладу, який виконував би якусь позиточну працю. Західноєвропейська школа й література підтримують у школярів захоплення досягненнями астронавтів чи навіть звичайних пілотів на дже-тах, тим що дають учням не тільки теоритичну підготову, оперту на студіях шкільних підручників і допоміжних технічних журналів, але теж кожній ученй має доступ до шкільного кабінету й у ньому працює часто з дуже гарними вислідами. З молодих аматорів конструкторів виходять з літа-ми фахові сили, на які сьгодні великий попит у машинобудівельній інду-стрії. Модерна література захоплює юного читача повістями з життя й ді-яльності великих винахідників і змагунів, які здобутими успіхами викли-кають подив і признання в усьому світі. Героїка літературних тем захоплює читача не менше від актуальних радієвих і газетних звідомлень про дійсні успіхи в аеронавтиці і в маневрах субмарин, чи навіть в трансконтинен-тальних передачах телестара.

Українська молодь в радянському "радїсному" суспільствї живе тими самими ідеалами, що й молодь усього світу. Інтелектуальні здібності украї-нських дітей могли б теж дати українській молоді змогу вирости на висо-кокваліфікованих інженерів, машиноконструкторів, винахідників і неустра-шених дослідників космосу. Зацікавлення нашої молоді на рідних землях справами нових досягнень у космонавтиці, в машиноконструкції, в дослідях ядерної фізики не менші від зацікавленнь у цьому напрямі всієї молоді світу. Та не в такому щасливому положенні наша молодь у Совегах. Советська школа не спроможна (не хоче й не може) дати українським підяремникам таку освіту, якої вони прагнуть і якій раді б присвятити всі свої сили. — Хлопець Мишко давно цікавиться технікою, вивчив засади праці двигуна, може розповісти про всі марки автомобілів, причому з найновішими кон-

---

делегатів Пласту, СУМ-у і Ліги жінок під проводом СУЖК тощо. Почин цій акції повинен дати КУК.

Торонто, жовтень, 1963

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Поміщуємо цю статтю як дискусійну. Якщо якась місцевість уже прак-тикувала це, то просимо подати нам докладні інформації про хід та вислід таких імпрез. Радо помістимо на цю тему інші статті, бо заторкнена Шанов-ним Паном Професором тема вельми жива й наболїла — нам треба за всяку ціну притягнути до нас національно відсталу молодь.

структивними змінами в них. А він учень семикласник. До школи ходить у місті, де мешкають його батьки, а на літні ферії виїздить до знайомих на "виробничу практику" тобто на тяжку працю на якомусь заводі, або при якомусь будівництві. Цього року хлопець вернувся до батьків у місті з "безжурних" вакацій тільки з мозолями на всіх десяти пальцях. Зацікавлений технікою, хлопець був радий, "що його дядько-шофер, із яким він цього літа возив пісок на будівництво школи, інколи дозволяв йому сісти за кермою". Мишко сам проїхав на автомашині майже сорок кілометрів. Пісок допомагав вантажити хлопчина й напевно він сам і його батьки були вдоволені, що якось "пропхали" хлопця через літо. А хлопцеві зацікавлення технікою принесуть колись у додатку до зароблених копійок ще й звання водія автомашини. На сторінках советських книжок і журналів подибується ще й іншого типу молодечих героїв, "у душі нового покоління советських людей посіяно зерно великих ідей, які дадуть чудовий урожай". Цікавий шматок живого життя (сумної дійсності) дає оповідання М. Стояна "Шефеня" — Юрко Клименко, прийшовши на конюшню, вступає в бій із "недбайливим" конюхом Гаврилом Цапенком. Юркові хотілося, щоб у конюшні було світло, чисто, красиво, щоб доглядали тварин, як того вимагає наука. В книжці перемога залишилася по Юрковому боці, а на практиці гострі суперечки згодом привели до дружби хлопця-дитини зі старим конюхом. Такі "актуальні проблеми" цікавлять сучасних українських авторів оповідань для молоді, а українська молодь прочитавши таку книжку мусить прийти до того "правильного" висновку, що в советському щоденному житті завжди є місце для подвигу, "хай навіть цей подвиг виражається в цьому, що юний герой (підяремного колгоспного суспільства) допоможе бабусі виростити дві тисячі інкубаторних каченят".

Такі ідеали ставить перед очі українській молоді сучасна советська література. Для українського юнацтва осталася стайня з вигодованою, занедбаною скотиною, вирощування каченят, тяжка праця на заводі. Єдина приємність хлопця, зацікавленого технічними здобутками, це можливість діткнутися керівниці автомашини під неприязність дядька-шофера.

"Останніми часами советські письменники, захоплюючись ідеалами колгоспної стайні, призабули, що основним видом трудової діяльності дітей — це зглиблення наук у школі", сміливо висловлює слушну завагу на сторінках літ-газети учитель-виховник. Книжки, призначені на лектуру для молоді, мусять відповідати вимогам, які керівні чинники ставлять сьогодні до творців дитячої літератури — "вчити дітей на прикладі дорослих, розкриваючи поезією людської праці". Сказано коротко й ядерно. Українська молодь у советському царстві мусить залишити мрії про високі студії, про можливості праці в дослідних лабораторіях, про набування звань дослідників, винахідників і чемпіонів-рекордистів. Її призначенням у "советській батьківщині" праця в стайні над доглядом тварин та, в кращому випадку, щасливіші можуть мріяти про працю на будівництві. Такими ідеалами не легко захопити молодь, тому советські книжки, пише М. Скорський, з м. Хмельницьке, "повинні бути переповнені живими образами, взятими з самого життя". Певно, що тяжко такої літературі вести боротьбу зі свідомими своїх прав молодечими кадрами. Однак наказ лишається наказом. Нічого неможливого для советського письменника дитячої літератури не сміє бути. Тяжко тільки продиратися крізь життя підсоветській українській молоді,

Як поводитися з дітьми?

(Скорочено)

Як поводитися з дітьми? Це питання неодному з нас видається таким простим, що в дійсності й застановляється над ним не варто. Виховували нас наші батьки, тай нічого, слава Богу, вивели в люди, — скаже один. Дитину люби як душу, а тряси як грушу, — скаже другий старою приповідкою, тай заспокоїться тим. Але хіба дехто, більш освічений, застановиться над цим глибше й спитає себе: а чи справді наші батьки виховували нас так, як треба було? Чи справді вивели нас у люди? І якщо вивели, то чому то якось ми й досі не можемо добитись між людьми такого становища, яке нам належалося би?

Якщо пригадуємо собі наші дитячі часи й поведження з нами родичів, то неодному впаде на думку, скільки то незаслуженого, непотрібного терпіння, страху, жури, сорому причинили нераз його м'якій, дитячій душі несправедливі, нерозумні або погані поступки батьків! А навіть ніби справедливій карі та побої бували такі, що не доводили до його моральної поправи, але вчили на другий раз краще стерегтися, робили його хитрішим, зазятішим, гіршим.

Давніше люди не застановлялися над цим. Найкращим способом поведження з дітьми вважалася строгість, погрози, лайки, бійка. В наших старих книгах писаних і друкованих, часто знаходимо такі накази, що дітей треба карати, бити, застрашувати, бо йнакше з них не буде нічого путнього. "Карай свого сина в молодості, то будеш мати спокій на старості, — сказано в одній такій книзі. "Не попускаючи бий дитя, бо коли б'єш його паличкою, не вмере воно, але буде живе, здорове. Коли маєш дочку, держи її під загрозою, а забезпечиш її тіло. Люблячи свого сина часто завдавай йому рани, щоб міг ним радуватися пізніше. Не смійся зі своєї дитини, й не бався нею, бо як трохи послабиш (дисципліну), то багато потерпиш і пізніше наберешся сорому".

Як бачимо це були прписи жорстокого, понурого поведження з дітьми.

І не треба думати, що так було тільки в нас. Адже у поляків ще й досі повторюються богохульні слова: "Рузгоу Дух съвенти дзятечкі біць радзі", немов би то Св. Дух піддавав людям їхню дурноту й засліплення. Навіть тоді, коли в інших народів уже переважала думка, що й діти такі ж люди, як і дорослі, що всяке страждання дитячої душі не тільки таке ж боляче, як і дорослої, але ще й шкідливе для її дальшого розвою, — ще й тоді в Польщі різка й батіг уважалися найкращим виховним засобом, і навіть учені лю-

---

якій школа й література, замість розвивати, вбивають природний гін до знання й освіти. Молоденькому "семиклясникові вже сьогодні "пухнуть із праці руки", а що буде завтра? Одначе молодість має свої окремі життєві джерела, якими вона підкріплює свою боротьбу за здійснення задушевних ідеалів, що їх не всілі вбити ніякий насильницький режим. Крах доктринерства немінучий. Незримі шляхи молоді в поході ясніють у її душах і їх не вбити большевицькій протиприродній доктринерській школі й літературі.

Стемфорд, Конн., жовтень, 1963

ди, письменники та народні світочі величали старі шляхетські порядки, де б'ук був найвищим законом і складали вірші на похвалу нагайки (Ода до бізуна), де з розкішшю згадували, як то було гарно, коли панські діти разом із дітьми слуг були тісно карані, тільки, що панських сікли "на коберцу", а простих на голій лавці.

Супроти цього давного, нелюдського поводження з дітьми, виступили давно тому деякі щирі й розумні люди, перш за все Швайцарці — Песталоцці і Баздо. Вони вказали на важливість розумного виховування дітей, а першою основою доброго виховання вважали, що діти такі ж люди, як і старші, що дітей, їхню особисту гідність і їхні потреби треба так само шанувати, як і в старших, і тільки лагідною поведінкою, щирістю та розумно — як з рівними — входячи в їхній спосіб думання, можна дітей виховати на чесних, щирих і правдолюбних людей.

ЮВІЛЕЙ ОДИНАДЦЯТЬ СОТ ЛІТТЯ ПЕРЕКЛАДУ ЦЕРКОВНИХ КНИГ НА СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКУ МОВУ

У 863 р. моравський князь Ростислав звернувся до грецького цісаря Михайла з проханням прислати до його держави християнських місіонерів. Цісар вислав братів Кирила й Методія, що жили біля Солуня й знали добре македонську мову та були високо освічені. Отець Кирило переклав найважливіші церковні, богослужбні книги "руськими письменами" й літом 863 р. виїхав із братом та деякими іншими учнями на Моравію (сьогоднішня Словаччина й частина Чехії). Із перших перекладних книг Кирила а пізніше його брата Методія та інших місіонерів розвинулася багата література, що в різних слов'янських краях набирала національного забарвлення так теж постала старо-руська літературна мова. Ця визначна подія в слов'янському світі має велике значення й тому цей ювілей урочисто святкують не тільки болгари, чехи, словаки, серби, словінці, але теж і ми українці. Пізніше Церква проголосила обох братів святими й їх пам'ять обходимо 18-го липня.

АНГЛОМОВНА ПРАЦЯ ПРО АГАПІЯ ГОНЧАРЕНКА

Подаємо до відома наших читачів, що вже вийшла з друку англomовна праця д-ра В. Луцева та мгр. Т. Луцева про першого свідомого українського емігранта в США — Агапія Гончаренка. Праця розкаже про життя й працю цього великого українця, видавця першого часопису для аласканців "Аляска Гералд — Свобода".

Ціна брошурованого примірника цього цікавого і багато ілюстрованого видання — \$2.00, а в оправі \$2.75. Із огляду на малий наклад — видруковано тільки дві тисячі книжок — просимо висилати свої замовлення з належитістю на адресу нашої Редакції. Невдовзі повідомимо в пресі де ще можна замовляти згадану книжку.

"ZHYTTLIA I SHKOLA",
58 Culloden Rd. — Stamford, Conn., U.S.A.

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ

Ч. 9-10 (79-80)

ЛИСТОПАД-ГРУДЕНЬ, 1963

РІК ІХ

ДОРОГІ ЧИТАЧІ!

Про фінансовий стан журналу Вам відомо та все ж таки багато з Вас і досі не вирівняли передплати за 1963 рік. Дехто винен і за попередні роки. Висилання пригадок дуже коштовне, тому щиро прохаємо проглянути конто своїх вplat, і якнайшвидше вирівняти заборгування.

Пам'ятайте, що низька ціна журналу й збільшення змісту, залежні тільки від поширення журналу й своєчасних вplat!

Ждемо на Ваш відзов.

Адміністрація Видавництва

Лекції читання в першій класі

(Дещо скорочено й змінено)

Книга — друг людини, порадник, джерело знань. Обов'язок педагога — навчити дитину поважати й любити книгу, користуватися нею, читати й розуміти її. Ці якості вчитель повинен прищеплювати учням із початку їхнього навчання в школі, причому дальший успіх такої роботи в значній мірі залежатиме від того, наскільки продуманими й різноманітними будуть перші заходи.

Учні на перших початках звертають виняткову увагу на форму букв, на їх розпізнання, пригадування, на процес утворення слова з даних букв, часто квапляться, не вникаючи в зміст прочитаного. Це є причиною переплутування, переставлювання або пропуску окремих букв при читанні, вгадування слова, неусвідомлювання змісту читаного тощо.

Щоб попередити або усунути ці недоліки, я не дозволяю дітям читати швидко. Надміру швидке читання, як і дуже повільне, на першій стадії навчання, шкідливе. Важливо виробити нормальний темп читання. Для цього практикую хороше читання в класі. Іноді учні, що поспішають, дістають завдання читати разом зі мною, прислухаючися до темпу мого читання.

Для вироблення правильних навичок, читання багато важить уміння учнів стежити за своїм читанням, самим помічати власні недоліки й недоліки товаришів. Ось чому до виправлення помилок я залучую всіх учнів. Лише в окремих випадках втручаюся в цю справу сама. Учні уважно слідкують один за одним, кожен намагається помітити помилку товариша й виправити її. Такий прийом, крім усього іншого, є хорошим засобом активізувати увагу дітей, допомагає бачити, як зростають їх навички.

Щоб виробити й удосконалити техніку читання, учням треба по кілька разів перечитувати текст. Проте повторення одних і тих же видів роботи, як відомо, значно знижує зацікавлення дітей до навчання, втомлює їх. Ось чому доводиться часто чути завваження вчителів, що лекції читання в першій класі сухі, нецікаві, одноманітні, діти неактивні, читати без кінця їм набридає. У зв'язку з цим великого значення набуває проблема урізноманітнення форм навчальної роботи на всіх лекціях. Це завдання в нашій дидактиці являється основним. Якщо застосувати різні прийоми роботи, зацікавлення учнів не буде послаблюватися, але весь час підтримуватиметься їхня висока активність. Тому я використовую різні види роботи над текстом: читання вголос і мовчки, читання в ролях, вибіркоче, з елементами гри, інсценізування; для кращого усвідомлення учням змісту прочитаного, розвитку їх свідомого читання та мови я використовую також різні види переказів, усне малювання, складання простого плану та плану в вигляді малюнків.

У першій класі місце читання вголос і мовчазне, кожне з них доповнює одне одного й може проводитися в різних формах залежно від змісту й композиційних особливостей тексту. Читання вголос сприяє розвиткові усної мови дітей, виробляє вміння володіти інтонацією, темпом, диханням, дає змогу вчителю перевірити техніку читання учнів. Мовчазне читання економить сили дітей, час, привчає їх до самостійної роботи з книгою.

Одним із прийомів, що поживляло роботу над текстом, є читання в ролях. Для цього я добираю такі твори, в яких є дійові особи, а зміст розкривається в діалогах. Над казкою з останнього номера "Рідної Школи" — "Два брати", наприклад, ми працювали в такій послідовності: спочатку казку виразно прочитала я, потім учні, після цього зорганізувала читання в ролях. Хлопці виходили на середину класу й один був за одного, а другий за другого брата, інший персоніфікував Бога й починали ми діалог. Я прочитала вступ, а опісля кожній із юнаків відчитував свою "ролю". Таким способом усі діти із зацікавленням і майже непомітно вивчили зміст і не нудилися довгими монотонними читаннями.

Учні молодших класів люблять базитися, співати, танцювати. Елементи гри можна використати при вивченні ритмічного вірша Марійки Підгірянки, теж із останнього номера "Рідної Школи" — п. н. "Червень і золота колісничка". Вірш читає вчитель, потім кілька здібніших учнів, а коли текст засвоєний, вся класа хором, виразно декламує його, супроводжуючи відповідними пантомімами. Це служить своєрідною гімнастикою, що необхідна на лекції, і підвищує сприйнятливості учнів.

На лекціях читання я привчаю дітей знаходити голозне в прочитаному, не минаючи, звичайно, і деталей, які допомагають зрозуміти основну думку твору.

Щоб допомогти дітям глибше сприйняти зміст прочитаного, звернути їх увагу на якусь думку, особливість тексту, вдаюся до вибіркового читання. Як показує досвід, вибіркоче читання можна проводити тоді, коли діти вже обізнані з текстом. Тоді коли можуть відшукати вже потрібні рядки. Так, під час читання в "Рідній Школі" легенди Катрі Гриневичевої "Перші ягоди", я запропонувала учням знайти в тексті місця, де схарактеризовано дитинку, що не дістала від Матері Божої ягідок. "Поміж ними (дітьми) одне маленьке, русаве увихається..." "Дитя засумоване біжить до Пані й прохає: "Даруй і мені вишень — на вушка ковтки почіплю!" "І оченята з нього просять і вустонька — й ручки простягаються..." "Тільки воно одне, маленьке, лишилося — опустило порожні долоньки — стоїть..." Після відчитання учнями всього, що стосується дитини, їм легко було дати відповідну до їхнього віку й розвитку характеристику дитини. Тому на запитання: "Чи була ця дитина веселою?" — діти відповіли: "Дитина була скривджена рідною мамою, вона була сумна й самотня".

Вибіркове читання сприяє кращому усвідомленню прочитаного, зчить дітей швидко орієнтуватися в змісті тексту, підготовляє до складання простих характеристик. Учні при цьому завжди зосереджені, напружено працюють, стараються швидше й точніше знайти задане місце.

Як відомо, принцип свідомого навчання є одним із основних в українській дидактиці. Проводячи з учнями будь-яку роботу, необхідно розвинути їхнє мислення, свідоме сприймання вивченого.

Свідомому читанню сприяє переказ з прочитаного. У першому півріччі це доволі важкувато для першокласників, тому я задовільняюся відповідями на окремі питання на зразок: "Що робила дитина?", "Хто був причиною, що вона не дістала ягідок?", "Чи можна їсти ягідки перед дозрінням?" — тощо. З другого півріччя привчаю дітей передавати зміст простих оповідань своїми словами. Для цього спершу читаю сама, пояснюю нові слова, вирази, після чого за моїм завданням діти розглядають принесені мною малюнки,

що в'яжуться з твором. Далі діти читають текст із метою засвоєння основного змісту й запитують про те, що їм неясне. Нарешті провожу аналізу твору за певними питаннями, щоб переконалися чи добре зрозуміли зміст. Лише після такої попередньої роботи учні дістають завдання підготуватися до переказу прочитаного. Протягом року я запроваджую різні типи переказів — детальні, стислі, вільні. При детальному переказі учні передають прочитане близько до тексту.

Значно ефективнішим з погляду розвитку мислення й мови учнів, їхньої здатності передавати своїми словами прочитане є стислі та вільні перекази.

Іноді запропоновую учням вивчити напам'ять одне чи два речення з тексту, щоб потім вставляти їх у свій переказ. Для цього добираю влучні образи, образні вирази, прислів'я, приказки.

У третій чверті приступаємо до складання простого плану прочитаного оповідання. Після пояснення слів виразно читаю оповідання, аналізую відповідні малюнки, а тоді переходжу до стислого переказу і вкінці до формування першого пункту. Так само опрацьовую інші пункти, необхідні для накреслення простого плану прочитаного.

Увага першоклясника нестійка. Якщо довго займатися одним видом роботи, вони швидко втомлюються, стають млявими. Зважаючи на це я постійно міняю різні прийоми роботи, чергую їх. Багато читати підряд — нудно, але треба, щоб діти читали багато, а не втомлювалися. Урізноманітнення прийомів роботи на лекціях читання підвищує ефективність навчально-виховного процесу, розширює кругозір учнів, поліпшує їхню успішність і дисципліну.

ЗАКЛИК ДО УКРАЇНСЬКИХ УСТАНОВ, КУПЦІВ, ПРОМИСЛОВЦІВ ТА ПРОФЕСІОНАЛІСТІВ!

Від ряду літ, я з правдивою насолодою читаю й користуюся єдиним в діаспорі виховним журналом "Життя і Школа", видаваним невтомним і безінтересовним фінансово за свій труд д-ром В. Луцевим.

На мою скромну думку, цьому журналові належить повна підтримка від усіх нас, кому дорога наша молодь — майбутнє нації, та кому залежить на доброму вихованні в українському релігійному й національному дусі.

Добре знаючи великі недобори журналу, звертаюся до всіх із проханням допомогти нашому виховному журналові своїми пожертвами на пресфонд.

Від себе висилаю чек на \$25.00 і свято вірю, що наші установи та поодинокі Купці, Промисловці й Професіоналісти зроблять це саме.

Боже поможи в доброму ділі!

Д-р СТЕПАН ДЕРШКО
Саскатун, Сасначеван

Прозові твори Лесі Українки

Із трьох найбільших постатей в нашій літературі єдиний Іван Франко виявився сильним як у поезії, так і в прозі. Цього щастя не мали ні Тарас Шевченко, ні Леся Українка. Повісті Шевченка займають в його літературній спадщині другорядне місце. Це саме треба сказати й про прозові твори Лесі Українки. (Маємо на увазі белетристику, а не її статті, чи розвідки на літературні теми). Тим належить пояснити явище, що в популярних виданнях творів Лесі Українки мало приділяється (або взагалі не приділяється) місця для прозових творів. Звідси саме й випливає потреба зробити бодай загальний огляд цієї ділянки літературної спадщини Лесі Українки.

Белетристичні твори Лесі Українки зібрані в 10-ому томі "Видавничої Спілки" Тищенка й Білоуса — Нью Йорк 1954. Містить цей том 19 більших і менших оповідань. Коли їх Леся Українка почала писати, тяжко встановити. Перше оповідання під назвою "Така її доля..." було надруковане в 2-му числі львівського журналу "Зоря" за 1889 рік — значить, коли авторці було 18 років. Сюжет цього оповідання не новий. Був він не раз використовуваний українськими письменниками. Ось він: мати видала дочку заміж за нелюба-п'яницю проти її волі. Думала, що парубок після одруження устаткується і стане порядним чоловіком. Та не так воно сталося, як гадалося. Змін на краще не було. Щойно тоді мати усвідомила собі кривду, яка сталася її рідній дитині. Але вини своєї в цьому не бачила. Така вже доля судилася її дочці. Оповідання написано за такою самою манерою, як і багато інших українських побутових творів того часу.

В тому самому році і в тому самому журналі (ч. 24) було надруковане друге оповідання "Святий Вечір". Властиво це не оповідання, а чотири окремі картинки Святого Вечора в чотирьох різних домах. Ці картини написані в реалістичному дусі з відповідним психологічним і соціальним забарвленням.

Чергові два твори — це оповідання-казки для дітей: "Метелик" і "Біда навчить". Тому й поміщені вони були в дитячому львівському журналі "Дзвінок" — в 1890 р. — ч. 14 і в 1891 р. ч. 23.

Для доповнення цього першого циклу прозових творів належить додати оповідання "Весняні співи", якому авторка дала підзаголовок — "Спогад". Змістом оповідання саме і є спогад з життя волинського села. Твір цей переплітаний співами сільської молоді. У "Весняних співах" нема якоїсь одної літературної манери. Леся Українка поєднала тут два напрямки: реалістично-побутовий і романтично-психологічний. "Весняні співи" були надруковані в I-ому числі "Зорі" за 1892 рік. Черговий белетристичний твір "Жаль" різниться від попередніх перш-за-все розміром. Це вже більша повість і, до речі, найбільша річ з усіх прозових творів. Друкування повісті "Жаль" піднялася знову ж та сама львівська "Зоря", в якій містилися і попередні оповідання. "Жаль" друкувався частинами в числах 9-12 за 1894 рік. Щож-до літературної манери, то в "Жалі" Леся Українка віддає багато уваги психологічним моментам.

Ця манера буде вже переважати майже в усіх наступних оповіданнях і тим самим буде наближувати їх під цим оглядом до драматичних поем і драм. Не треба однак думати, що "Жаль" в літературній манері творить якусь різку лінію. Ось наприклад чергове оповідання "Школа" нагадує своїм характером перші дрібні оповідання. Чи не найкращий психологічний малюнок дала Леся Українка в оповіданні "Пізно". На жаль у свій час це оповідання не побачило денного світла, бо — хоч було написано в 1895 році, то друком появилось в 1928 році за советської влади на Україні. Після цього сильного оповідання наступні видаються значно слабшими. Тримаючися хронологічного порядку, згадаємо "Місто смутку". Цьому творові авторка дала підназву — "Сілуети". Написала його Леся Українка під враженнями відвідин лікарні для умово хворих в м. Торках під Варшавою, де лікарем працював Лесин дядько Олександр Драгоманів (Михайлів брат). "Місто смутку" — твір літературно невикінчений. Саме тому Леся Українка не давала його друкувати. Вперше надруковано його в виданні творів Лесі Українки за редакцією Якубського в 1927 році. Оповідання "Голосні струни" було написано 1897 року, але також не друковане за життя поетеси. Написала його Леся Українка на літературний конкурс — проголошений "Київським Літературно-Артистичним Товариством". Жюрі визнало "Голосні струни" найкращим із надісланих творів. "К. Л.-А. Т." мало друкувати "Голосні струни" в одному із своїх збірників, але цього не зrealізовано, бо Товариство було закрито. Згодом кінець рукопису "Голосних струн" десь затратився. Закінчення твору реконструювала Лесина мати Олена Пчілка і так його надруковано вперше у згадуваному вже нами виданні Якубського.

Близьким своїм розміром до повісти "Жаль" є оповідання "Над морем". В цьому оповіданні Леся Українка виводить постать дівчини, яку зіпсувало морально перебування в Крими, над морем. Оповідання було написано в 1900 році й зараз же наступного року друкувалося в "Літ. Наук. Віснику", в першому й другому числах.

Під враженням російсько-японської війни в 1904-5 роках написала Леся Українка в квітні 1905 року оповідання "Примара". Війну порівнює Леся Українка до змія-полоза, що в'ється довкола землі, стискає її, хоче задавити. Різке ставлення до війни було причиною, що цього оповідання не надруковано за життя поетеси. Побачило воно друкарські черенки 1923 року.

До більших оповідань (побіч "Жалю" й "Над морем") належить зачислити оповідання "Приязнь". Темою цього оповідання є приятелювання доньки дідича з селянською дівчиною-одноліткою. Оповідання це було написано для "Київської Старини" й надруковане там 1905 року. Із дальших 6-ох оповідань тільки одне повністю викінчене. Це оповідання "Розмова" — написано 1907 року й надруковане в "Л.Н.В.", в 6-ому числі за 1908 рік. Інші — "Утопія", "А все таки прийди", "Інтерв'ю", "Помилка", "Екбаль-ганем" — не доведені до кінця. Найсильнішим з них є "Помилка". Останнє оповідання "Екбаль-ганем" (із арабського життя) почало друкуватися в "Л.Н.В." — 1913 року. Передчасна смерть поетеси не дозволила докінчити твору. Властиво "Л.Н.В." надрукував цю річ вже після смерті Лесі Українки — у присвяченому їй числі. Редакція дала від себе таке пояснення:

Зацікавлення учнів граматичним матеріалом

Щоб полегшити дітям засвоєння граматичних правил, я, пояснюючи новий матеріал, намагаюся зацікавити їх темою.

Хочу розповісти про найхарактерніші прийоми, які я застосовую при вивченні окремих тем.

Щоб діти зрозуміли різницю між звуком і буквою, робимо так: Хтось із дітей стукає. Діти кажуть, що хтось стукає.

— Як же ви знаєте?

— Ми чуємо.

Далі розповідають, що є звуки взагалі й що таке звуки мови, які ми теж чуємо. Так само робимо зі звуком а, о. Діти констатують, що вони їх чують. Мовчки показую букву а. Прошу підняти руку тих, хто знає її, і робимо висновок: звук чуємо й вимовляємо, букву бачимо й пишемо.

При вивченню глухих і дзвінких вивішую таку таблицю:

**б, г, ґ, д, ж, з, дж, дз, л, м, н, р, й,
п, х, т, ш, с, ч, ц, ф, к.**

Пропоную дітям назвати голосно б, потім тихіше, ще тихіше, а далі пошепки. Діти здивовані: вимовляється п. Те ж саме роблю зі всіма дзвінками. І, коли доходить до л, діти звертають увагу на те, що якби не вимовляти чується — л.

Великі труднощі викликає виділення кореня. Ми починаємо з добирання споріднених слів із словами **писати, писання**. Пропоную дітям додати слово цього ж кореня: **підпис, список, письменник** і т. п. Підкреслюємо спільну частину слів і продовжуємо називати їх. Діти охоче придумують.

Такі самі вправи проводяться зі словами **сад, хід**, тощо. Хтось до гнізда слів з коренем сад дає слово "ліс". Діти гаряче протестують: нема спільної частини.

Опрацьовуючи префікси, діти повинні усвідомити, що префікс надає слову того чи іншого відтінку. Щоб це легше далось учням, виконуємо практичні вправи, записуємо на таблиці: **укрив, закрив, відкрив, прикрив**. З'ясовуємо: яка різниця між закрив і прикрив. Пропоную: — **Насип піску в склянку, висип, пересип** у тарілку. Діти пояснюють різницю між цими поняттями. Далі вони самі вже шукають в інших словах різницю між словами з різними префіксами.

"Останні сторінки (йдеться про друкований уривок оповідання — прим. М. Л-а) — написані Лесею Українкою в кінці мая і початку червня 1913 року. Це мала бути повість з арабського життя. В ній Леся Українка хотіла дати нам образ, становище і психологію арабської жінки, яка вже прилучена трохи до зовнішньої європейської культури, але мусить жити ще в оточенні східнього життя. Повість писала Леся Українка для "Вісника", але не скінчила її..."

Бофало, Н. Й., 1963

На лекції про частини мови питаю дітей, скільки слів вони знають. Звертаю увагу на те, що їхні маленькі братики й сестрички знають мало слів. Для дітей кожне слово має своє значення. Спільного, між окремими групами слів, вони не помічають.

— Зараз, діти, я вам розкажу казку про те, як король захотів полічити всі слова в країні.

Жив собі король. Захотілося йому знати: скільки слів знає народ. От зібрав король своїх тивунів, тисяцьких та десятників і наказав їм за три дні полічити всі слова в своїй державі. Забрали тивуни, тисяцькі, соцькі й десятники по великому сувою паперу, олівців і помчали в різні кінці лічити слова. Кого зустрінуть, питають, які слова він знає. Минає день, другий, а словам усе кінця немає. На третій день зустрів один із них старця й запитав про слова. Старець перепитав, нащо йому це, й сказав:

— Ходім до короля, я зараз перелічу йому всі слова. Поїхали. Старець став перед королем і сказав: "Є в нашій мові слова — назви, слова — дії, слова — числа, слова — прикмети..."

— Стривай, перебив король, — а стіл?

— Назва.

— Король?

— Назва.

— А ось? (король стукає).

— Дія.

Так полічив мудрець усі слова.

Отже є слова, що означають назви. Пошукаємо їх. Діти швидко зрозуміють, що **вікно**, **лавка** — назви. Важче підходять під назви явища природи, а ще важче — суспільні явища.

Уявіть собі діти, — кажу я, — що ви сидите вдома ввечері. Раптом щось зашуміло за вікном.

— Що це? — питаєте ви. Вам відповідають: **Дощ**. Виходить: на питання що?, відповідають назви природних явищ — теж іменники.

З усіх частин мови, дітям, здається мені, найважче дається поняття про прикметник. Він безпосередньо залежить від іменника й тому в уяві учнів зливається в одне поняття з іменником. Я кладу на стіл велику й малу книжки, кілька різнокольорових олівців, зошити книжки, білого і синього кольору тощо.

Прошу хлопчика дати зі стола книжку.

— Яку? — питає він.

— Велику.

Записуємо. **Велика книжка**.

— А друга яка?

— Мала.

Виконуємо кілька таких вправ з кольоровими олівцями тощо.

Опрацьовуючи займенники, звертаю увагу дітей на те, що їхні маленькі братики й сестрички, не знаючи ще займенників, кажуть: **Дай Юрасикові яблучко**", **"Дай Ластівочці книжочку"**, **"Ластівочка не брала ножиць"** (замість того, щоб сказати **"Дай мені"**. **"Я не брала"**).

Діти пригадують оповідання про індіан — індіани не знаючи займенників, кажуть **"Бистра Стріла зробить"**.

Розповідаю дітям, що займенники збагачують мову й разом із тим роб-

лять її економічною. Замість того, щоб сказати: **Юрчику, Івасю, Марусю, пишiть** — кажемо — **ви пишiть**.

Засвоєння дієслів не становить особливих труднощів. Дієслово означає дію, і з дії починаю.

— Юрасику, постукай. Що Юрчик робить?

— Стукає.

цмвфип цшмвфип мвфи

— Богдане, йди до вікна! Миросю, зачини двері! Катрусю дай книжку!
Діти легко визначають слова, що означають дію. Важче визначити дієслова, що означають стан.

Я даю приклади: "Ви **зростаєте**, діти. Уночі ви **спите**. Чи робите ви якусь дію при цьому?" Далі самі діти дають взірці: **молодіє, старіє, хворіє, лежить...** Це свідчить, що діти усвідомили матеріал теми.

Тему "Дієвідміни слів" починаю з того, що пишу на таблиці **-уть, -ють, -е, -є, -ать, -ять, -и, -і**.

— Коли ви діти вивчите це правило, то будете правильно писати закінчення дієслів.

Я відмінюю на таблиці слово писати. Пропоную відшукати закінчення. Яка це особа, число? Спиняю увагу дітей на голосному **е** в закінченнях. Так само опрацьовуємо дієслово читати. Перевіряємо спостереження ще на дієсловах, малювати, молотити.

Нарешті розшифровуємо на таблиці правило.

Опрацьовуючи правопис частки не з дієсловами, кажу, що майже завжди частка **не** пишеться окремо від дієслова. Якщо треба сто раз написати дієслова з часткою **не**, то між ними може трапитися 2-3 випадки, коли **не** треба писати разом.

Щоб діти краще запам'ятали дієслова, що пишуться разом із часткою **не**, даю їм таке речення: **Дід уже недочуває, недобачає, він часто нездужає, а проте багато працює. Хто ж його неволить робити? Він сам ненавидить лінощі.**

І діти довго пам'ятають цей вислів, перевіряючи написання.

Щоб допомогти учням збагнути граматичні зв'язки і значення слів, пояснюю дітям, що прийменники — службові слова — не мають самостійного значення, не дають уявлення про якесь поняття. Порівнюю: почувши слово **квітна**, кожен уявляє собі мак, троянду або ще якусь квітку. Слова ж **над, в** не викликають в уяві якихось предметів. Ці коротенькі слова служать для вираження залежності слова від інших, але вони "за службу" вимагають "плати": певного відмінка. Не можна сказати: "сиділа за стола" тощо.

Щоб діти краще запам'ятали прийменники, пов'язую прийменник зі словом **стіл, книжка**. Показую: книжка **на** столі, книжка **в** столі, книжка **під** столом, книжка **над** столом. Книжку несу **до** стола, **від** стола. Дітям таке унаочнення дуже подобається, й педагогічний ефект від цього значний. До цього прийому вдаюся, якщо хтось із дітей забуде, що наприклад, **над** — прийменник, нагадую: "Книжка **над** столом" (показую).

Так маленькі вставки майже ігрового характеру допомагають зацікавити дітей, зосередити їхню увагу, активізують їх, а, значить, і матеріал вони засвоюють краще.

Спомин про Івана Франка

Мій батько, о. Омелян Глібовицький, був парохом у селі Циганах, повіт Борщів. Був він великим народолюбцем і діячем. Був високо освіченою людиною. Багато читав. Бібліотеку мав величезну. Часто їздив у Львів на з'їзди й наради. Із Франком був добре знайомий і високо шанував його. Гостей бувало в нього багато. Частим гостем був Василь Щурат. Приїздили інколи В. Пачовський і П. Карманський. Само собою бував наш близький свояк, Богдан Лепкий. Франко був у нас одного разу шість тижнів — цілі вакації. Було це в 1896 або 1897 році.

Франкова жінка нездужала тоді на легені, тому мій батько запросив його на вакації з родиною. Він приїхав із дружиною, трьома синами й донькою. Батько відпустив ім велику кімнату. Одну лише, бо більше вільних не мав.

Про Франка задержалося в мене, з того часу, кілька споминів. Не багато, бо мені було тоді всього 11 чи 12 років.

Коли була дощова днина, діти держались дому. Вони бавились, бігали довкола стола й галасували. Вони дуже перешкоджували своєму батькові працювати. Він писав при столі. Коли йому занадто дошкулював їхній галас, він брав поясок, погрожував їм і знову сідав писати. Діти були дуже жваві, особливо Петро. Мати їхня ніяк не могла дати собі з ними ради. — Здатність до зосередження уваги була в Франка неймовірно сильна, коли він умів писати серед такого гамору. Таке все повторювалося в дощову погоду. Писав Франко також вечорами й ночами.

Із батьком вели вони часто диспути і довгі розмови. Франковою вакаційною розривкою було збирання грибів. Уставав щодня раненько і йшов у ліс. Побережники не раз спинювали його й питали про дозвіл. Він пояснював їм, що є гостем їх священника. Вони приходили довідуватися. Аж тоді давали йому спокій. Вертався пізно. Приносив крім маси грибів ще й лісові ягоди: суніці, афіни, малини.

Був дуже ввічливий. Шанував домашні звичаї й старався достосуватись до них. Обіди й вечери були спільні. Коли батько проводив перед їжею молитву, всі вставали. Франкова дружина в перших днях не вставала зі свого місця. Франко спершу мовчав, але раз сказав їй, щоби встала, щоб пошанувала звичаї дому, де гостює.

Ходив Франко поміж селян, розмовляв із ними. Неділями бував на всіх відправах і співав разом із дяками. Мав добрий голос і слух. Знав усі церковні співи.

Взаємини мого батька з Франком були й у пізніших роках найкращі.

(Записав від Шановної Авторки — М. З.)

Нью-Йорк, червень, 1963

Чар наших Різдвяних звичаїв

Часто наші думки лунуть у далечинь нашої старовини, особливо, коли наближається свято Різдва Христового. Тоді духово ми єднаємося з нашими братами в рідному краю. В мрях бачимо кохану Україну — її широкі степи, густі діброви та шумні ріки, осяєні гарячим соняшним промінням або ніжним світлом блілого місяця з глибокої темно-синьої небесної бані.

Чи ж ця краса не підносить душу людини на верхів'я?...

Із глибини душі ллється на честь цієї краси могутній спів, спів створений народом.

На земні справи наш народ теж має свої глибокі філософські погляди. Вінцем усього є примат правди. Цей примат правди викликає в нашого народу глибоку пошану до Бога на небі й до правди, тобто громадської й особистої волі на землі.

Правду на землі персоніфікує наш нарід в образі матері, материнської любови кажучи, що "Тільки в світі й правди, що рідна мати", або "Батькова й материна молитви з дна моря рятують" і тому немає важчого гріха, як зневага батька-матері.

І зводить людина вічі на безмежний небесний простір і питає: Звідкіля це все? Хто дав нам цю правду? Хто створив увесь цей світ?...

Українська людина відчувала велич Творця й у сиву давнину, хоча й не знала ще Його — складала пісню-коляду, в якій намагалася дати відповідь на своє питання. Так постала одна з перших колядок про початок світа. Для виявлення почувань — самої пісні мало, тому вона пов'язана з рухом. Рух і пісня разом творять обряд.

Коляди відбувалися в древню старину з веселими іграми та сценічними виставами з переодяганням. Обрядність збереглася до наших днів. І тепер, як тільки засяє перша зірка сідають до свят-вечері, а опісля йдуть колядувати, несучи перед собою "звізду".

На Гуцульщині обряд-спів відбувається в супроводі сакральних танців. Колядники підходять "плясом" — "поровень" (в одному ряді), наближаються до господи, присідають і розхитуючися набирають енергії та магічної сили. У хаті танцюють від порога, або ще з сіней до столу й назад (не повертаючися!). Ідучи дрібним кроком легко похитуються в один і другий бік, держачися по-два за руки, на раменах тримають топірці з підв'язаними дзвіночками, так, що ці дзвіночки цоркають, коли танцюристи помахують бартками. При танці вони приспівують. При певних словах усі враз викручують "гайдука" на лівій нозі навколо себе, а деякі слова всі враз голосно викрикують, опісля дзвонять бартками й умовкають.

Коли звернемо увагу на загальний настрій колядок, то зауважимо, що він відмінний від настрою колядок інших народів. У ромунів колядки мають у своєму змісті ідилічно-сентиментальну любов, тоді, як наші українські колядки завжди поважні. Самі ж мотиви наших колядок діляться на побутові, історичні й релігійні. За поганських часів основним мотивом було славлення сил природи та оспівування рідного побуту —

ось хочби коляда зі слідами обожування сонця, місяця, про лови на тура тощо. Цікава колядка пасічника про роєння бджіл. Це дуже стара колядка й її співають перед хатою пасічника:

"Шумить, гуде дібровою йде
Бджолонька мати-бджілоньку веде:
Бджілоньки мої, дітоньки мої,
Ой деж будемо присядувати
Рої роїти й меди носити?

Будемо ми при садкам роїти
Й медок носити в пана господаря,
У його бартях, в його полицях
Медок сладок, пану господарю —
Жовтії воски Богу на свічку. і т. д.

Зміст колядок знайомить нас із життям, яке провадили наші предки: — лови, бджільництво, хліборобство, родинне життя тощо. У колядках світського характеру складалося господареві побажання заможності й сімейного щастя, молодим, щоб кохалися та побіралися. Часто з побутових — колядки переходять на історичні. Дуже цікаву колядку із Канева на Київщині, уложену за козацьких часів, переповідав мені покійний о. протопресвітер Пащевський. Зміст її такий — мати виряжає сина до війська. Син не слухаючи доброї ради матері — триматися по-заду, виїжджає наперід, доказує чудес героїства та бере в полон татарського хана.

Інша колядка з козацьких часів теж вельми цікава. Це з часів Хмельницького:

Ой в чистім полі на оболоні
Військо стояло — ладу не мало
Богданко прийшов, лад війську знайшов.
Грай море, грай! Радуйся земле! (Приснів)

Третій цикл колядок це колядки релігійного змісту. Ці колядки сягають поганських часів. Наші прапредки славили сили природи, особливе народини весни. Опісля йдуть колядки мішаного змісту. Колядки легенди свідчать про двоєвіря наших предків — кінець поганської доби та початки християнства. Вкінці приходять чисто-християнські колядки, уложені тоді, коли люди доросли до розуміння основ християнської етики. — Ось хочби колядка "Добрий вечір тобі, пане господарю!" та багато інших.

Свята Різдва Христового оповиті великою радістю, бо тоді Син Божий народився. Славлять люди Бога й радіють, бо мають надію на своє спасіння. Цією радістю ми лучимося з усіма християнськими народами світа. Лучимося своїми співами, своєю обрядовістю а головне збереження наших традицій. Вона йде від віків і піде в віки!..

Навіть большевики не потрапили зліквідувати наших традицій й у 1936 р. пішли на компроміс — переключили свої державні свята на час Різдва. Навіть ялинку запровадили, а як чуємо вже дораджують писанки... Як бачимо традиції не кидають народу, а переходять із ним із минулого в майбутнє.

А тепер застановимося над красою колядок. Перш за все їхню красу показує чудова віршована форма, а опісля різноманітність змісту й чудова мелодія, завжди пристосована до змісту — осібно до побутового, історичного чи релігійного. В останньому мелодія завжди поважна. Ба-

чимо красу й у підборі колорів. Ось хочби: "Їздить Богданко поміж копами. Як ясен місяць поміж зорями. На *воронім* коні, на *золотім* сідлі. На *золотім* сідлі в *голубім* жупані..." В деяких колядках бачимо наш архітектурний стиль:

"Святі сиділи, каміння били,
Каміння били, церкву робили
З *трьома* *верхами*, з трьома дверями
З трьома вікнами."

І це має глибокий сенс:

"В одно віконце вскочило сонце,
В друге віконце місяць ізійшов
В третє віконце янгол улетів
На престолі сів, службоньку служив..."

А для когож це все?

"Першу службоньку — за хазяїна
Другу службоньку — за його жону
Третю службоньку — за діток його.
Службу прослужив, сльозу пролив
А з тої сльози та Дунай розлив..."

Як бачимо кожняя частина має глибокий змісл і нарід нічого без мети не укладав. Багатство й сміливість музикальних мотивів, надзвичайна мелодійність ідуть упарі з їхнім виконанням. Як відомо, наші церковні співи подивляють навіть чужинці. Колядок ніколи не співають на один голос. Найменше на два, частіше на три а то й чотири. Якщо є гарний хор то колядки являються архитворами музичної композиції й викликають правдиву насолоду. Наші колядки полонили увагу не одного вченого — згадаємо хочби Потєбню, Костомарова, Чубинського, Весоловського...

Чеський збирач українських народніх пісень І. Ковбек писав у 1838 р.: "Українські колядки своєю старовинністю й оригінальністю перевищують все, що досі знане про народні пісні інших слов'янських народів." Інший чеський учений Карло Зап писав у 1844 р.: "Українські колядки довлять за серце всякого! Ніколи не забуду того першого враження, яке зробив на мене спів українських колядок."

Підсумовуючи досі сказане, бачимо, що чудова природа України веліла нам оспівувати все довкілля та все, що впливало на наш світогляд, особливе підсвідоме а опісля свідоме шукання й звеличування Творця. Спершу — не знаючи Бога-Творця звеличували природу, а пізнавши Бога всеціло віддавали Йому честь і славу. І жодна ворожа сила не спроможна вирвати з душі народу наших чудових обрядів, звичаїв та обичаїв і традицій! Наша традиція перетривала віки, перемогла ворожі напади й здобула щире признание в чужих, влилася широким руслом в загально-християнські звичаї народів світу, вносячи нашу, питомо-національну красу в культурну скарбницю світа.

Австралія, 1963.

Із оповідань Павла Алепського (Халебського) про Україну

(Перша зустріч із Богданом Хмельницьким)

Що ж відноситься до гетьмана Хмеля, то він зі своїми полками стояв поза містом. Йому надіслали повідомлення про наше прибуття. В середу пізнім ранком прийшла вістка, що гетьман їде, щоб вітати превелебного патріярха. Ми вийшли зустріти його з нашого помешкання, яке містилося на шляху до фортеці, де для гетьмана було приготоване житло. Він під'їхав до міської брами з великим почотом, серед якого його ніхто не мігби пізнати: усі були в чудовому одягу з коштовною зброєю, а він одягнений в просте коротке вбрання й носив не дороге зброю. Побачивши нашого патріярха здалека, він зійшов з коня, що зробили й інші, хто був з ним, підійшов до нього, вклонився й двічі поцілував крайчик його шат, приклався до хреста й поцілував його праву руку, а наш превелебний патріярх поцілував його в голову. Де очі ваші, господарове Молдавії та Валахії? Де ваша величність та пиха? Кожний з вас нижче будь-якого з його полковників, йому підлеглих: Господь через свою правосудність та справедливість вкрив його дарами й наділив щастям у мірі, недосяжній царям.

Він зараз же взяв під руку нашого владику патріярха й пішов з ним крок за кроком, поки не ввів його всередину фортеці, при чому плакав. Вони сіли за стіл і разом з ними полковники.

Читачу! Коли б ти бачив розумність його мови, його лагідність, по-ірливність, сумирність та слъози, бо він був дуже радий нашому владиці патріярху, надзвичайно його полюбив і казав: "Дякую Богові, що він зробив мене гідним побачитися з Вашою Святістю". Він багато розмовляв із ним про різні справи, і все, що прохав його наш патріярх він по-ірно виконав. А саме господар Валахії кир Константин та волоські вельможі дуже боялися гетьмана, що він несподівано з'явиться у них зі своїм військом, за знищення побрання в полон тощо, зроблене господарем Матвієм, коли то його військо розбило козаків: вони дуже прохали нашого владику поклопотатися за них перед гетьманом і прислати їм від нього листа, що заспокоїло б їхній розум. Гетьман виконав їхне прохання й надіслав їм бажане. Також і новий господар Молдавії Стефан сильно боявся його через вбивство сина Тимоша та через інші ганебні вбивства, які молдавани заподіяли козакам. Він теж простив його й надіслав йому листа в відповідь на його листа до нього.

Після того гетьман розпитував патріярха про багато-що. Потім ми дали йому дарунки, на тарілках, вкритих за їхнім звичаєм хустками, а саме відламок каменя з кров'ю Господа нашого Ісуса Христа зі святої Голготи, посуд зі святим миром, коробку запашного алепського (халебського) мила, ладан, фіги, абрикоси, великий та коштовний килим, риж, посуд із кавовими бобами, цебто з кавою, через те, що він її дуже любить та касію (плоди південно азійської рослини — присмак).

Насупроти нього сидів його міністер та найвищий його чиновники: "писар" (що значить по грецьки "грамматікос") та десять "полковників".

Усі вони за звичаєм із голеними бородами. Таке значення має назва "козак", цебто: той, що має голену бороду й виблискує вусами. А значення "полковник" те саме, що паша або емір.

Цей Хміль — чоловік у літах, але рясно наділений дарами щастя: щирий, спокійний, мовчазний, що не відсторонюється від людей — усіма справами займається особисто, поміркований у їжі, питві та одягу, наслідуючи способом життя великому з царів Василю Македонянину, як про нього розкаже історія. Кожний, хто його побачить, здивується йому й скаже: "Так оце він, той Хміль, що його слава рознеслася по всьому світу". Як нам передали, в європейських країнах складали на його честь поеми та оди про його походи, війни з ворогами віри та перемоги. Нехай, що його зовнішність не показна, але з ним Бог, — а це велика річ. Молдавський господар Василь був високий на зріст, суворий, мав статечний вигляд, слово його виконувалося беззастережно, він славився по всьому світі й володів великим майном та багатством. Але все це не допомогло йому, і як у першому поході так і в другому і в третьому, й багато разів він зазнав поразки. Який контраст, Хмеле, між твоїм (славним) іменням та вчинками й твоїм зовнішнім виглядом!

Далебі Бог з тобою. Він є тим, що поставив тебе, щоб визволити твій нарід від поневолення, як колись Мойсей визволив жидів від поневолення фараоном: той утопив єгиптян у Червоному морі, а ти знищив та вигубив ляхів, ще гидотніших, своїм гострим мечем. Хвала Богові, що здійснив через тебе усі ці діла!

Якщо траплялося, що хто-небудь приходив до нього зі скаргою під час їжі або звертався до нього з промовою, то він говорив звичайно нишком, щоб ніхто не чув: такий завжди їхній звичай. Щодо того як він сидів за столом, то він сів нижче, а нашого патріярха посадив на перше місце, відповідно до пошани, яка йому личить: не так, як господарі Валахії та Молдавії, які самі займали перш місце, а архієрея садовили нижче себе.

Потім подали до столу миски з горілкою, яку пили ложками ще гарячу. Гетьманові поставили вищий сорт горілки у срібному келиху. Він спочатку пропонував пити нашому владиці патріярхові, а потім сам пив і частував кожного з нас, бо ми стояли перед ним. Поглянь на цю душу із праху земного! Нехай Бог продовжить її існування! У нього немає підчасого, ані особливих людей для подачі йому страв та напоїв, як це звичайно (буває) у царів та правителів. Опісля були подані розмальовані глиняні полумиски з вареною солоною рибою та з іншими стравами у невеликій кількості. Не було ані срібних полумисків та келихів ані срібних ложок, ані чогось подібного, хоча в кожного з його слуг є по декілька скринь, наповнених полумисками, чашами, ложками та скарбами ляхів зі срібла та золота. Але вони всім тим нехтують, перебуваючи в поході. Коли ж бувають вдома, в себе на батьківщині, тоді інша річ.

Перед заходом сонця гетьман попрацвався з нашим владикою патріярхом, провів його до брами фортеці й сів у свій екіпаж, запряжений одним конем. Не було царських карет, оздоблених дорогоцінними тканинами й запряжених великою кількістю коней, хоча в гетьмана таких є тисячі. Він зараз же поїхав під зливою, пошпашаючи до свого війська. Він відїхав, надіслав нам грошей на дорогу з пробаченням, а також

дав листа в усі підвладні йому міста для (надання нам) їжі й питва, безплатних коней та повозок, а також до московського царя та воєводи Путивля. От як це сталося."

Найстарший рукопис опису подорожі П. Алепського, що колись належав Шеферу, переховується в паризькій "Бібліотек насіональ". Національна бібліотека Англії — "Брітіш Мюзеем" теж має цінний рукопис із 1765 р. Кілька рукописів є в Москві. Павло з Алепо (по-арабському Булос ал-Халебі) народився 1627 в Сирії. Він двічі подорожував на Україну й Московщину (1652-1659 рр. та 1664-1669 рр.). Він написав арабською мовою дуже докладний опис першої подорожі, доповнюючи його за другим разом. Він залишив багато цікавих згадок про Україну — ось хочби про високу тогочасну освіту. Сьогодні подасмо уривок споминів — його зустріч із гетьманом України Богданом Зиновієм Хмельницьким.

И. Д.

Теодор Мацьків, Мазепа в світлі тогочасних німецьких джерел, в журналі німецькою мовою "УКРАЇНА У МИНУЛОМУ І СУЧАСНОМУ", Мюнхен, 1963.

На вступі автор застерігається, що його праця це не загальне накреслення постаті Івана Мазепа, його відношення до царів, його перехід на сторону Карла XII проти Петра I. Авторіві залежить тільки на тому, щоб дати огляд того, як німці характеризують гетьмана у своїх письмах і творах, яке вони становище займають супроти гетьмана і на скільки їхнє становище відповідає історичним фактам. Німці мусіли ближче познайомитися з постаттю гетьмана Івана Мазепа з огляду на так звану Північну війну.

У вступному розділі своєї праці подає автор джерела, якими він користувався при писанні цієї праці, відтак у слідуючому говорить про стан німецької преси кінця XVIII ст. Далше слідують розділи про Мазепу й козаків у світлі німецьких часописів, Мазепа в світлі мемуарних споминів, загальний образ гетьмана Мазепа і українських козаків на тлі тогочасних німецьких джерел. Мається бібліографічні зів'язування праць, джерел і літератури, до заторкненого питання. Резюме в англійській мові закінчує працю.

В додатку зібрані такі матеріали, як Мазепа лист до цесаря Йосифа I, звіти австрійського амбасадора в Москві Оттона Плеєра з рр. 1708-09, лист дипломата на німецькій і російській службі Ганріха Гюссена із 8 червня 1707 до австрійського міністра закордонних справ. Є витяги з "Історичних Нотаток", Гамбург 1704, з "Европейська Фама", Липськ 1707, "Віденський діярій", 1708. Далі наведені виїмки з 1) И. Хр. Барділі: "Вайланда Дурхла — Подорожі і кампанії принца Максиміліяна Емануела", Франкфурт 1739, Хто такий Мазепа, 2) П. И. Штраленберга, "Північно східна частина Європи й Азія", Штокгольм 1730, про повстання гетьмана І. Мазепа, 3) Історично географічного лексикону Я. Хр. Ісєліна, Басілея, 1726. Вкінці подана карта України й И. Б. Гоманна, "Новий атлас всесвіту", Нюрнберг 1914. Зібрані матеріали про гетьмана Івана Мазепу починаються до поглиблення студій епохи гетьмана І. Мазепа між чужинцями, особливо між німцями.

Кібернета та виховання дитини

(Гумореска)

Для молодих сімей виховання дитини — першочергова проблема.

Любий нащадок іноді схожий на той візок, що його тягнуть у різні боки Лебідь, Щука та Рак.

Але на допомогу людству приходять техніка. На поміч батькам поспішає кібернетика!..

Вихованням дитини займеться найсучасніша машина... Вона перетворить її на людину... І все це без допомоги дитячого садка та хатньої робітниці.

Ваше життя, яке ви до цього винаходу вважали пекельним, стане схожим на райське. Від вас вимагається тільки одне: скласти виховну програму.

Але, щоб скласти "програму", треба знати нахил дитини до якоїсь професії... Ось воно зараз лежить у гойдалці, сопе, комусь посміхається беззубим ротиком... Ким воно буде?...

У жінок відповідь на поготові! Так само, як колись вона запевняла вас, що подарує вам сина (знайшлась дочка), так і зараз, не моргнувши оком, переконає, що її дитина буде письменником або ж артистом... Ну, а якщо через інтриги вона не опиниться на Олімпі, шлях приведе її до медицини або до науки.

А для того, щоб деякі матері не перевантажували кібернетичну машину безнадійною справою — ким буде їхній нащадок, — до неї приладнується спеціальний пристрій, який реагує винятково на геніяльність... Не допоможуть ні тиск "зверху", ні довідки про стан батьків... Машина не реагує на ці дрібниці!..

Отже, ким буде ваша дитина?

Підносите коліску з немовлям до кібернетичного пристрою.

За кілька секунд пролунає безпомилковий діагноз: "Син буде електромонтером!" Не поспішайте писати скаргу, що вам дісталась зіпсована (бракована) машина... Ваш син буде таким електромонтером, що його не злякає перегоріла лампочка і навіть зіпсований телевізор...

Якщо вашій дитині випаде хліборобська доля — не робіть машині "короткого замикання!" Це буде такий майстер урожаїв, що замість хліба вирощуватиме тільки "Київські торти".

Але це в майбутньому, як підросе.

Зараз перед вами "сировина", з якої можна виліпити янгола або дідька. Звичайно, янгол більш до вподоби вам, сусідам і птахам.

Отже складаєте "програму" на янгола...

А щоб янгол не звернув з правильного шляху, на всякий випадок виховну програму складайте за принципом "батога" та "пряника"...

Під "пряником" маємо на увазі вибір (прейскурант) ласощів за пристойні дії...

У метод батога закладаєте листу кар (шкала дисциплінарних стягнень) за порушення норм побуту... Приміром, за розбиту шибку, за вашою листю (шкалою) негідник повинен дістати десять стусанів. Але яке батьків-

ське серце не розчулиться від такої прихильної заяви: "Ой батеньку рідненький, я більше ніколи, ніколи цього не зроблю!"

А машина не розчулиться!... механічною точністю відрахує вона порушникові дисципліни десять стусанів!... Отож, перед тим, як націлитись у шибку, ваш син замислиться: "А чи варто це робити? Адже отой чорт — не батько!.."

Але це ще не всі переваги, що їх має кібернетична машина перед батьками, хатньою робітницею, гувернанткою, бонною та ін.

Вона не курить і не п'є. Машина не потребує відпусток, недільних днів, вечірних прогулянок для влаштування особистих справ... Їй не треба робити подарунків на свято. Вона не тягатиме вас по судах за невидану заробітну платню. Вона буде байдужою — в цьому переконаються не тільки цікаві сусідки — до залицянь вашого чоловіка..

Електроенергія, що її споживатиме машина, буде такою мізерною, що на заощаджені зможете поїхати на курорт..

Ну, а якщо машина зіпсується?

Адже поки прийдуть майстри направити, може статися — вилетить не одна шибка..

Тоді мерщій кличте з села свою бабусю.

Вона володіє секретом виховання дітей..

СТОЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СЛАННЯ

Історія українського національного гімну вельми цікава. До того часу заки гімн "Ще не вмерла Україна" був визнаний у 1917 р., після відновлення української держави не було устійненого одного гімну. Відомо, що на Всеслов'янському з'їзді в Празі 1848 р. українці співали як гімн "Многая літа". Вірш складений о. Ю. Добриловським ЧСВВ — "Дай Боже в добрий час" теж співано довгі роки замість гімну на Західній Україні. Головна Руська Рада у Львові визнала гімном у 1848 р. вірш о. І. Гушалевича — "Мир вам браття всім приносим". На Закарпаттю за гімн служила пісня о. О. Духновича — "Я русин бив есьм і буду". На Центральних і Східних землях України при всяких нагодах співано як гімн "Заповіт" Т. Шевченка.

Вертаючися до історії нашого національного гімну "Ще не вмерла Україна", згадаємо, що уложив його поет Павло Чубинський і вперше був він надрукований у 1863 р. в газеті "Мета". У цьому самому році галицький композитор, уроженець Лемківщини, о. М. Вербицький уложив до цієї пісні музику — спершу для сольоспіву а опісля для хору й пісня здобула велику популярність на всіх українських землях, а там, як сказано, стала національним гімном. Саме цього року минає сотня літ постановля українського гімну "Ще не вмерла Україна".

Як “Пласт” здійснює гасло: “Плекайте рідну мову!”

Питання плекання рідної мови, живе і актуальне! Воно тривожить не тільки широкі круги громадян, Рідні Школи, але теж є основною проблемою наших молодечих організацій.

Організація “Пласт” у Канаді проголосила на 1963 рік гасло: “Плекайте мову”. У “Віснику” — органі Крайової Пластової Старшини появились на тему плекання мови статті, які детально з’ясовують потребу плекання рідної мови і форми зайнять, якими слід здійснювати проголошене гасло. Ось суттєвіші уривки цих статей.

**

Другий десяток років виростають наші діти в новому світі, з новому довіллі, серед нових звичаїв і обставин. Довкруги них багато цікавого, приманливого, побудливого... Одне попадає у підсвідомість, інше назавжди зупиняється в молодих душах...

Перед молодим поколінням великі можливості, багатющій вибір життєвих шляхів — шляхів ясних, радісних, наснажених працею, ідейним спрямуванням, духовим змістом вартостей, розумінням національної самобутності... Але перед молодим поколінням поруч перспектив корисної майбутності — велика небезпека — загубити себе, осліпити яскравими світлами, що розставлені на всіх прямих і перехресних дорогах країни поселення.

Куди спрямувати нашу молодь, щоб вона йшла сміливо з почуттям гідності, рівновартості, з любов’я до свого, з пошаною до чужого? Ми хочемо, щоб молодь наша вчилась, змагалась, здобувала високі успіхи в навчанні, засвоювала все те, що добре, корисне, гарне! Співмірно до цих завдань треба, щоб ця молодь від зарання років виростала в атмосфері національного виховання. Це потрібне тому, щоб на шляху життя почуватись повноцінною людиною. Розгляньмо це питання ширше, знайдім у ньому місце для найважливішого чинника національного виховання, яким є РІДНА МОВА!

Мова — скарбниця духовості народу, мова — ріст, поступ народу! Мова — єдиний, живий, багатий і міцний зв’язок, що в’яже минулі, сучасні і майбутні покоління в один народ, в одну велику історичну цілість. І тому з таким великим завзяттям наш народ жертвою крові завжди відстоював в боротьбі з ворогами національний скарб — рідну мову. Любов до рідної мови однозначна з любов’ю до землі, минувшини, духової і матеріальної культури свого народу.

Чи можна нам бездумно, безвільно глядіти на руйнування цього духового скарбу народу?

Мова — питання національної гідності, чести. З мовою в’яжеться не тільки уявлення про величину народу, його культуру, але й про його розвоєві тенденції. Не знаючи мови, не знатиме і не розумітиме наша молодь духової спадщини поколінь, бо чужою мовою не дасться вповні відтворити надбань усього літературного дорібку, багатства фольклору, народньої мудрости переданої в піснях, казках, переказах, приказках, всю красу поетичної творчости.

Знання рідної мови є конечним для національного формування людини, бо не доцінюючи знання мови народу, допомагаємо ворогам применшувати політичне значення народу.

Рідна мова — це питання національного престижу. Мова народу творена тисячоліттями — в ній владена душа народу, його переживання, його мудрість, філософія, його творча уява.

Із наведених мотивів ясно, що значення мови велетенське, мова відтворює собою свій власний зміст — усе багатство національної культури.

Переселившись в нову країну, дуже мало турбуємось питанням плекання рідної мови серед нашої дітвори. Мало є домів, у яких рідна мова це закон. Розговірну рідну мову вилучається, а на її місце приходиться чужа мова. Батьки, щоб не робити дітям труднощів, дозволяють на цю зміну, мовляв, дитина йде в чужу в англійську школу, їй потрібне знання чужої мови, їй важко вивчати грамоту двох мов одночасно. Забувають батьки, що таке трактування рідної мови — однозначне з мовною асиміляцією. Знецінення мови — це вирішальний крок у відході від народу. Це свідоме уярмлення вільного духа мови, який нидіє у фізично здоровому організмі дитини. Надщерблений розвиток мови зупиняється, убожіє і згодом небагато допоможе Рідна Школа чи молодеча організація, бо втрачені роки важко зрівняти. Здебільша в наших Рідних Школах та молодечих організаціях зустрічаємо таких дітей, яким батьки не дали ґрунту для розгорнення рідної мови. Поруч цих дітей є діти кращі під оглядом знання мови, але вони в меншості. В загальному одначе мова дітей квола, вона вимагає основного, невинного піклування.

Для молодечих організацій у площині плекання рідної мови — широке поле дії! Проголошене гасло: "Плекайте мову" для пластової молоді Канади, підказує багатство різновидів його здійснювання. Можливості його багатющі. Мова дає безмежне поле для виявів творчої праці. Мова, як безпосередній вислів думки, розгортає перед нами незлічимі кількості різних форм зайнять. Мовна форма — приваблива, багата, хвилююче — гарна.

Розгляд і здійснювання гасла: "Плекайте мову" включають такі аспекти: жива мова з багатою лексикою в нашому побуті, література, фольклорне багатство, як невичерпне джерело розвитку мови, поглиблення знання основ мови.

Передумовою реалізування гасла мусить бути — точне усвідомлення виховників і пластової молоді, що рідна мова це живий, творчий процес у всіх наших українських середовищах, зокрема в наших домах. Треба гостро, рішуче послідовно вимагати від батьків і керівників усіх українських середовищ, щоб у них рідна мова не була мертв'яком, якому місце в музеї, але послідовно треба вкорінювати звичку вживання рідної мови в усьому українському побуті. Дім, церква, рідна школа, домівка молодечої організації — усе це місця зустрічей нашої молоді і їх слід виповнити звучанням рідної мови, рідної пісні, красою рідних звичаїв. Дім, є першою святинею знання рідної мови. В домі батьків діти вперше зустрічають друковане слово. Навчання читання і писання це діло рідної школи, але любов до дитячих бібліотек, поруч учителя у великій мірі належить до батьків і виховників молодечих організацій. У Пласті цей рід виховної праці продовжується формою цікавих розмов на теми прочитаного, веденням змагу у кількості прочитаних книжок, дбайливим інформуванням виховника про появи дитячих, юнацьких книжкових новин. Виховникові слід вести реєстр читання дітворою рідної книжки. Це має великий вплив на дітей. У цьому році згідно з проголошеним гаслом, треба особливо підкреслити цю форму зайнять

і впливати, щоб у домашньому та пластовому побуті **МОВА** і **КНИЖКА** були на першому місці!

Конкретним виявом праці будуть організовані **ГУРТКИ КНИГОЛЮБІВ**, для яких виховник складатиме змагову систему у читанні.

З питанням виховання мови в дітей і молоді в'яжеться суцільно збагачення їхньої лексики. Словник розговірної і писемної мови в нашої молоді дуже вбогий. Треба обов'язково у якійсь цікавій формі працювати над лексичним збагаченням мови, над її синтаксичною конструкцією. Діти не вміють висловити своїх думок, позичають англійських слів, щоб передати свої враження, чи міркування. Тут облогом стоїть вдячне поле праці для виховників. Справа зовсім нескладна: збирати, виписувати, пояснювати і вивчати нові слова зібрані з читаних книжок і застосовувати їх у щоденній живій мові. У цьому зайнятті можна послужитись формою гри, даючи завдання складати свноніміні ряди слів, доповнювати склади у повні слова та інше.

Ентузіазм плекання мови має знайти виразне віддзеркалення в поборюванні нашою молоддю явищ непотрібної двомовності в оголошеннях, написах, повідомленнях. Навчаймо й переконуймо нашу молодь, що двомовність для нас непотрібна в нашому українському середовищі, що таке трактування відбирає нашій мові право громадянства, право живучості й що це легковаження та непошана нашої мови. Слід повести боротьбу з перекручуванням власних імен і прізвиськ, яке осмішує нас і називаючи себе Джонами, Джанами, Рональдами топчемо нашу національну гідність. Пластові виховники повинні враз із пластовою молоддю творити фронт оборони й пошани рідної мови, фронт боротьби із засмічуванням нашої мови чужими словами, зворотами! "**Чистіша від слези**" — хай буде наша мова! Для цієї мети основуймо "**ГУРТКИ ОБОРОНИ ЧИСТОТИ РІДНОЇ МОВИ!**" У цьому році треба багато уваги присвятити очищуванню нашої мови, щоб вона не тратила своєї самобутності, щоб не вимішувалась із словами-паразитами, була вільна від зловживання зворотами спотвореними неосвіченістю її носіїв. Хай наша мова буде в інтимних і офіційних різновидах завжди чиста, вишліфована, вироблена. Нашим завданням такою її плекати!

Безмежну допомогу у плеканні рідної мови дає наша літературна спадщина. Ось кілька форм зайнять у зв'язку із літературою.

Гурток книголюбів, якому вже частинно визначено завдання, продовжатиме його ось так: збірне організування читання, збірні дискусії над прочитаним, клясифікація лексики. Цікавою формою зайнять будуть для молоді: шукання типічних ідіомів, приказок, прислів'їв, крилатих слів, афоризмів, метафор, розбудова синонімів, епітетів, клясифікація ноелогізмів, варваризмів, діалектизмів, жаргонізмів. Ці мовні засоби молоді повинна збирати у колекції. Це дасть молоді можливість пізнати лексично-фразеологічні багатства літературної мови. Це з'ясує питання мови як суспільного явища, каже, що мова наша має власні особливості, вона створена віковим надбанням народу і в процесі свого розвитку постійно вдосконалюється і багатіє. Треба звертати молодим читачам увагу на зразки літературної мови, на експресивність висловів, на засоби художніх образів, на їх яскравість, емоціональне забарвлення, на їхній багатий лексичний склад. Така праця скріпить пошану до нашої мови.

У всіх цитованих тут зразках зайнять треба вибирати цікаву, достосовану до віку літературу: оповідання, повісті, поезії, драматичні твори. Добре запланована праця матиме великий вплив на формування мови на-

ших дітей. Придбаний досвід і знання можна використати в писаннях пластових стін-газет, у веденні пластових хронік, зокрема треба присвятити увагу на мовну правильність ведення всіх пластових книг. Вислідом тої праці повинні бути індивідуальні збірники-зошити лексики, чи теж курінні альбоми-зошити лексично-фразеологічного багатства нашої мови, як: приказки, прислів'я, епітети, порівняння, синоніми, афоризми, і т. д. Пластова молодь напевно радо творитиме власні збірники загадок, сміховинок, скоромонок, власні альбоми зібраних поезій. Багато цього рода матеріалу можна знайти в нашій пресі, журналах, річниках.

Інше джерело зайнять, це: фолкльорно-пісенні матеріали. Їх так багато! Це справжні розкинені та забуті на шляху самоцвіти!

Зразки народньо-поетичної творчости повинні органічно в'язатись із побутом дітей. Їх красу повинні відкрити дітям вперше батьки, далі вчителі, а ширинь цієї ділянки мають продовжати пластові виховники. Репертуар фолкльору це: народні пісні пов'язані з життям природи, з багатою релігійно-історичною традицією, з календарною обрядовістю. Календарна обрядова поезія така багата, зокрема веснянки, гагілки, старі хороводні ігри, такі як: "А ми просо сіяли", "Перепілка", "Огірочки", "Шум", і т. д. Далі йдуть купальні, обжинкові, весільні та жартівливі пісні тощо. Всі вони відзначаються безліччю поетичних епітетів, порівнянь, метафор, емоційним забарвленням. Окрему групу творять наші прегарні колядки, шедрівки. Всі ці перлини розкинені по різних виданнях старих збірників, співанників, або збережені в пам'яті старших людей. Для успішної праці в тому напрямі треба творити "СПВОЧІ ГУРТКИ". Хай діти і молодь вивчають, збирають, списують народні пісні нашої давнини. Це широке поле стоїть облогом, чекає хто його з любов'ю схоче засівати. А скільки корисного і емоційного дасть праця таких гуртків рідної пісні для розвитку мови!

Привабливо манить до себе й інша скарбниця нашої мови. Це наші казки, перекази, легенди. Чарівно-романтичний світ казки, історичний мотив переказів, релігійна урочистість легенд — все це глибинь культури народу. Черпаймо з неї, вона розгорне багатство уяви, на крилах казково-легендарної мови, фантазії понесе в світі далеких просторів, у чарівну далеч... Діти новацького віку хай виростають заслухані в казку виховника. Молодь юнацька й старшопластунська хай збирає друковані по різних дитячих журналах старі народні казки, легенди, перекази. Дуже цінним надбанням була б бібліографія з показником джерел дитячої літератури і фолкльору, яку склали б юні читачі в цьому допоможе їм журнал "Життя і Школа".

Цікавою формою зайнять може бути вивчення мистецької розповіді казки, оповідання. Хай цим займеться "ГУРТОК РОЗПОВІДАЧІВ". Їх завданням було б вивчити методу розповіді, знати багато казок, уміти вказати на джерела дитячої літератури, збирати цікаві оповідання: історичні, географічні, суспільно-виховні, природничі, етичні, гумористичні. У цьому зайнятті важливе: естетичність мови, експресійно-чуттєве забарвлення розповіді. Засвоївши цей матеріал, можна влаштовувати вечори з розповіддю казки та виступамп "співочого гуртка".

Багато оповідань із діялогічною мовою, теж казок, зокрема казки І. Франка, дуже добре надаються до драматизування та інсценізації. Пробуйте це робити. Організуйте "ДРАМАТИЧНО-ІНСЦЕНІЗАТОРСЬКІ ГУРТКИ", складайте тексти казок в інсценізації, інсценізуйте твори Шевченка, Фран-

ка, Л. Українки. Використовуйте гарні діалоги Франкових казок, дитячі тексти Н. Забілої для лялькових і маріонеткових самодіяльних театрів.

Мало маємо дітей і молоді, що відчують красу слова та вміють його передати в деклямації. Шукайте керівників мистецького читання, що поведи б у Пласті навчання рецитування. Напевно серед пластової молоді знайдуться охотники і любителі живого слова. Для них треба зорганізувати "ТУРТОК РЕЦИТАТОРІВ".

Є багато талановитої молоді, що виявляє літературне обдарування. Їх здібностями треба керувати, спрямовувати, давати поради та критичні заваги. До цього треба запросити когось із фахівців, щоб творче навчання молодих проходила під опікою. Кращі писання членів гуртка "ЮНІ АВТОРИ" можна складати в альбоми початкової творчості і на вечорах співу чи розповіді їх читати, а опісля висилати кращі з них до друку в "Рідній Школі". Це буде стимулом для дальших творчих зусиль. Аналогічно слід організувати "ТУРТОК МОЛОДИХ ЖУРНАЛІСТІВ".

Доцільно і корисно було б організувати "ТУРТОК ЛЮБИТЕЛІВ МОВИ", який мав би завдання розвинути працю над вивченням мови: фонетика, морфологія, синтаксис — це насамперед треба вивчити, а далі пройти правила правопису, наголосу. В дальшому етапі треба любителем мови понайтикомитись із стилістичними особливостями мови, з її лексично-фразеологічним багатством. Таку працю над мовою мусить вести знавець, тоді члени гуртка любителів мови напевно багато скористають і передадуть своє знання молодшим друзям.

Старшопластунська молодь повинна організувати вечори дискусій на літературно-мовні теми, запрошуючи на них письменників, поетів, редакторів, літературознавців. Повинна теж цікавитись культурним життям громадянства, появою літературних новин. Дуже корисним заняттям для старшопластунської молоді були б спроби складання літературно-мовних ігор. Це був би гарний дарунок для молодших пластових друзів.

Виявом активності для здійснювання гасла будуть імпровізовані вечори з показом праць пластової молоді із цитованих вище ділянок. Влаштування виставок зібраних мовних колекцій, напевно зацікавлять батьків і гостей. Стіни кімнат пластових домів вкривють гасла та цитати на тему плекання мови, а основний вислід буде такий, що пластуні зрозуміють значення рідної мови, говоритимуть одні з одними тільки по українському й почнеться новий, кращий етап знання, вживання, пошани рідної мови!

Наприкінці побажаємо пластовій молоді успіхів у прекрасному пляні зайняти плекання мови! Хай за словами І. Франка у праці для плекання мови запалає в юних душах "вогонь в одежі слова", хай загорить "правдива іскра Прометея!"

Торонто, червень, 1963

НАША ПОШТА:

Бувають у нас листи, які хотілось би промовчати. Але часом треба дати відповідь, стаючи в обороні правого діла. Якраз таким листом і є лист д-ра М. Борисяка. Листа містимо без будь-яких змін:

"До Хвальної Редакції Квартальника "Життя і Школа"

в Стемфорді, Конн.

В прилозі чек Ч. 689 за мою заборгованість за Ваш журнал. Відмова під-

писки наступила тому, що Ваш журнал приходив неточно, майже з місячним запізненням тоді, як другі одержували його вчас. По друге із цієї адреси користали якісь другі видавці, що насилали мені непотрібної літератури.

Управа "Рідної Школи" звернулася до мене із запитом, чи можу вжити щось із журналу для цілей навчання. На мою думку зовсім не дається місця письменникам з літератури, а повно всяких назв, про які годі щось пояснити. Багато статей є сумнівної вартости під оглядом научним і педагогічним, от хоч би Безушка, чи всякі фантасмангорії на сексуальні теми.

З поважанням, М. Борисюк".

У нас немає застережень до першої частини листа. Людина не злюбила журналу й повернула поштою. На нашу пригадку вирівняно заборгованість і все гаразд. Хочу заповнити д-ра Борисюка, що жодні інші видавництва не могли користуватися від нас його адресою, бо він же сам передлачує журнал "тих видавництв", тож як і вислали йому якісь видання так тоді з власної адреси.

Нас цікавить інше, а саме, якій то Управі "Рідної Школи" він не рекомендував нашого журналу, бо:

1) Кажучи його ж власними словами — "На мою думку зовсім не дається місця письменникам з літератури, а повно всяких назв, про які годі щось пояснити".

2) "Багато статей є сумнівної вартости під оглядом научним і педагогічним, от хоч би Безушка, чи всякі фантасмангорії на сексуальні теми".

Із листів, відаючих людей до Редакції бачимо, що уривків чи творів наших клясиків є в журналі немало. Праці нових авторів теж потрібні, що підтверджують часті передруки цих праць у нашій періодиці в діаспорі. Як стверджують наші, мабуть неповні підрахунки в самому літньому сезоні ц. р. було аж 12 статей передруковано з нашого журналу.

Думаємо, що немає потреби боронити двічі доктора Вол. Безушка, автора цінних наукових праць в українській та англійській мовах, заслуженого педагога та громадського працівника. Відносно ж Педагога, автора ряду статей на різні виховні теми в нашому журналі, а в тому й вельми цікавої статті на сексуальну тему то найкращою обороною для нього буде те, що Редакція нашого заслуженого щоденника "Америка", порушила цю проблему, рясно її цитуючи статтею з нашого журналу. Стаття в "Америці" появилася аж у двох нумерах, а саме в ч. 179-180 із вересня ц. р. п. н. "Бути популярним і мати гроші! — світ сучасної молоді". Статтю Педагога названо в "Америці" "дуже цікавою" й наведено з неї немало більших цитатів.

Нам було б зрозуміло, якщо проти насвітлення національної та фізичної моралі і ліків на цю поширену недугу виступали люди, що цих речей бояться або не розуміють, але ж проф. М. Борисюк?!...

Зрештою, щоб не розмазувати цієї неприємної справи, скажемо, що як досі нами занотовано, 63 українські журнали й газети в діаспорі згадали наш журнал "не злим тихим словом", а в тому було багато вельми прихильних, більших статей, а наші визначні педагоги та педагогічні організації завжди поручали "Життя і Школа" своїм колегам і членам для обов'язкового користування, про що ми й звітували вже в журналі.

Редакція.

Наш інформатор — Торонто

АПТЕКИ

MEDICUS PHARMACY

O. Chabursky — O. Dzulynsky
312 Bathurst St. — 368-4956

ВЗУТТЯ

ОРБИТ

Shoes — Novelty — Gifts Centre
434 Queen St. W. — 460 Bloor St. W.
EM 6-4572 LE 6-8200

Panama Shoe Co.

Федір Лавринюк
610 Queen St. W. — EM 4-0518

ДРУКАРНІ

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІАН

286 Lisgar St. — Toronto 3, Ont.

Портрети визначних українських
дітячів

"М Е Т А"

Box 371, Term. "A", Toronto, Ont.

ГУРТІВНІ

Українська гуртівня
споживчих товарів

UVA Trading Co.

420—428 Bathurst St.
WA 2-6115 — WA 2-6116

ЗАЛІЗНІ ТОВАРИ

Denison Hardware Store

Григорій Ковалишин
482 Queen St. W. — EM 6-1447

W. H. Lake Hardware Ltd.

608 Queen St. W. — EM 3-9631

КЛІШАРНЯ

Aurora — Photo Engravers Co.

525 King St. W. — 368-4995

КНИГАРНІ

ARKA BOOK STORE

575 Queen St. W. — Toronto, Ont.
EM 6-7061

КРЕДИТОВІ СПІЛКИ

УКРАЇНСЬКА (Торонто) КРЕД. СПІЛКА

297 College St. — WA 2-1402

105 Edwin Ave. — LE 2-3646

МИСТЕЦТВО

UKRAINIAN ART — Ceramic Studio

861 Queen St. W. — EM 3-1686

М'ЯСНІ ВИРОБИ

I. та Ю. ПАВИЧИ

809 Queen St. W. — EM 4-0658

Ontario Meat Products

О. Ревега

783 Queen St. W. — EM 4-7720

ОДЯГ:

Найбільший вибір мужеського, жіночого й дитячого одягу

E. DUMYN LTD.

552 Queen St. W.

Tel.: EM 4-4726

FIRCHUK FABRICS

668-670 Queen St. W.

EM 4-5036

STYLETEX TEXTILES

С. Медицький

555 Queen St. W. — EM 6-3375

ПЕКАРНІ

Future Bakeries

А. і Р. Вжесьєнєвські

739 Queen St. W. — 368-4235

РЕАЛЬНОСТЕВІ БЮРА

Д-р Осип Бойко

383 Roncesvalles Ave. — LE 4-8821

Р. ЧОЛКАН

527 Bloor St. W. LE 2-4404

РЕСТОРАНИ

Victoria Grill

П. і В. Наумчуки

612 Queen St. W. — EM 6-3380

ФОТОГРАФИ

Anne's Photo Studio

В. Трач

865 Queen St. W. — 368-3147

Astor Studio

Осип Васік

828 Bloor St. W. — LE 4-1907

Steven Photo Studio

Ст. і О. Кутувий

927 Bloor St. W. — LE 1-0777

ALBERTA FUEL LTD.

278 Bathurst St. — EM 2-3224

Перше самостійне, українське підприємство опалової оливи.

Точна доставка, солідна справа та інсталяція печей.

ALPHA FURNITURE CO.

735 Queen St. W. — EM 3-9637

Українська крамниця меблів і домашнього устаткування

Наші ціни умірковані. Довгоречинцевий кредит.

АПТЕКА МЕДВІДСЬКИХ SANITAS PHARMACY

546 Queen St. W. — EM 3-3746

Виготовляємо рецепти канадійських та європейських лікарів.

Доставка до 11 год. ночі.

Висилаємо ліки в Європу.

ROYCE RADIO & FURNITURE CO.

ЛЕВ ДОПТА — власник

1529 Dupont St.

Tel.: LE 5-0175

ESSEX PACKERS LTD.

Hamilton — Toronto

EM 6-2271

Хто скоштував наших консервових голубців чи піріжків завжди питає за ними в своїй крамниці!

М'ясні вироби першої якості.

CARDINAL & SON

366 Bathurst St. — 368-8655

Наше похоронне заведення знає із дистинкційної і фахової обслуги.

ROCHESTER FURNITURE

423 College St. W. — EM 4-1434

Довголітня обслуга та задоволення клієнтів впевняють, що наші меблі чи електричне знадіб'я приступні.

FUTURE FUEL OIL LTD.

AND SERVICE STATION

945 Bloor St. W. — LE 6-3551

Наша клієнтеля знає, що ми доставляємо оливу і направляємо авта.

Зголосіться також й ви!

WILLIAM FUNERAL CHAPEL

665-669 Spadina Ave.

WA 2-2101

Дир. ВАСИЛЬ ЗАЛІЩУК

Наше похоронне заведення має каплицю на двісті людей і приватне паркування.